3. Мельничук О.Ф., Мельничук М.О., Павліченко І.М. Правове регулювання та особливості застосування дистанційної роботи в умовах воєнного стану. Національний вісник Ужгородського Національного Університету, 2022. Серія ПРАВО. Випуск 70. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.37

4. Нормативно-правове регулювання різних видів віддаленої роботи. Вища школа адвокатури НААУ. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/normativno-pravove-reguliuvannia

5. Павліченко І.М. Транформація трудового права України в умовах розвитку дистанційної зайнятості та цифрових платформ. Український політико-правовий ресурс, 2025. DOI: https://doi.org/10/5281/zenodo.15074936

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 р. №530-IX. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України від 04.02.2021 р. №1213-IX. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#Text.

8. Про затвердження типових форм трудових договорів про надомну та дистанційну роботу: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 05.05.2021 р. №913-21 URL: //zakon.rada.gov.ua/laws/card/322-08.

9. Тренди на ринку праці України в умовах війни (2025). URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/trendy-na-rynku-pratsi-ukrayiny-v-umovakh-viyny.

10. Як змінився ринок праці у 2026 році: аналітика Work.ua. URL: https://www.work.ua/articles/analytics/4305/

Котено К., здобувач
Науковий керівник: Корнієнко Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Український конституціоналізм має глибоке історичне коріння та свої особливості. Він формувався під впливом європейських країн, які першими почали розвивати конституційні ідеї. В його основі лежать права і свободи людини, верховенство права та демократія. Ці приципи складалися продовж віків на основі української ментальності, побуту та особливостей взаємодії всередині суспільства.

Першою важливою пам’яткою є «Руська Правда» - збірник правових норм, який формувався протягом XI-XII століть. У цьому збірнику чітко регулювалися майнові відносини, визначалася відповідальність за різні правопорушення, а також закріплювалися норми щодо захисту людини та обов’язкового відшкодування завданої шкоди. «Руська Правда» допомогла започаткувати перехід суспільства від звичаїв до правових законів. Її поява започаткувала традицію записувати закони, а не просто передавати їх на словах. Це дуже вплинуло на те, як розвивалася правова культура надалі [1].

Подальший розвиток української правової системи відбувався в умовах перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. Важливе значення мали Литовські статути 1529, 1566, 1588 років, які систематизували норми права та регулювали різні сфери суспільних відносин. Вони містили положення про судочинство, майнові права, відповідальність і діяльність органів влади, надавали абсолютний пріоритет писаному праву [2].

Важливу роль в історії українського конституціоналізму посідає Конституція Пилипа Орлика 1710 року - один із найважливіших документів української політико-правової системи. Її принципи - це побудова державного устрою, заснованого на визначенні повноважень гетьмана, участі представницьких органів в управлінні та дотриманні встановлених правових норм. Документ передбачав діяльність Генеральної ради, обмеження одноосібної влади гетьмана, визначення повноважень органів управління та гарантії певних прав і вольностей [3, с.45-51].

Також одну із важливих ролей у розвитку українських конституційних ідей відіграло Кирило-Мефодіївське товариство, діяльність якого існувала протягом 1846-1847 років. Його учасники піднімали питання суспільної рівності, звільнення селян від кріпацтва, поширення освіти та політичного переустрою. Вони прагнули до демократичних змін [3, с.65-68].

На західноукраїнських землях у другій половині XIX - на початку XX століття формувався власний напрям конституціоналізму. Потужним поштовхом до цього стала австрійська революція 1848 року, яка розбудила суспільство та принесла конституційні ідеї в маси. Важливим етапом стало прийняття Крайової Конституції для Галичини 1850 року. Значний внесок у розвиток правових і політичних поглядів пізніше зробили видатні діячі українського національного руху, зокрема Іван Франко та інші мислителі, які обґрунтовували необхідність демократичних перетворень і захисту прав українців [3, с.88-98].

Новий етап українського конституціоналізму розпочався за часів Української революції 1917-1921 років. Революційні події створили можливість для практичного втілення ідей національного самовизначення та відновлення української державності. Українська Центральна Рада розробляла й ухвалювала ключові правові документи, які визначали статус України та вектори її конституційного розвитку. Логічним вінцем цього процесу стало прийняття Малою Радою 29 квітня 1918 року Конституції УНР (Статуту про державний устрій, права і вольності УНР). Цей документ проголошував Україну суверенною і незалежною державою, закріплював республіканську форму правління, широкі демократичні права і свободи громадян, а також поділ влади. Проте через політичну нестабільність та повалення влади Центральної Ради гетьманським переворотом П. Скоропадського ця Конституція так і не набула повноцінного практичного втілення в життя [4, с.99-108].

Наступний етап конституційного процесу відбувався в Українській Державі Павла Скоропадського, Директорії Української Народної Республіки та Західноукраїнській Народній Республіці. У цей період розроблялися правові акти й конституційні проєкти, спрямовані на визначення державного устрою, повноважень органів влади та правового статусу громадян. Незважаючи що існування цих державних утворень, було нетривалим, але їхній досвід став важливою складовою історії українського конституціоналізму [3, с.109-128].

У радянський період конституційний розвиток України відбувався в межах політичної та правової системи СРСР. Конституції Української Радянської Соціалістичної Республіки визначали структуру органів державної влади, формально закріплювали права громадян і встановлювали основи державного устрою. Але фактичне функціонування державної системи відбувалося у домінуванні комуністичної партії. Через це Конституція діяла лише на папері,а влада керувала по-своєму [4, с.131-169].

Сучасний етап українського конституціоналізму бере початок із державно-правових реформ 1988-1991 років. Проте справжнім поворотним моментом стало ухвалення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року. Саме в цьому документі вперше на офіційному рівні було закріплено засади, на яких тримається сучасна українська державність: принцип народовладдя, поділ державної влади на законодавчу, виконавчу й судову, а також пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права. Декларація стала стратегічним орієнтиром для розвитку економіки, культури та зовнішньої політики, а також заклала міцний правовий фундамент для проголошення незалежності України та розробки Конституції 1996 року [5].

Коли 24 серпня 1991 року Україна проголосила незалежність, це стало початком абсолютно нової сторінки в історії нашого конституційного права. Ухвалений тоді Акт зафіксував історичне рішення й офіційно закріпив прагнення українців мати власну, самостійну державу. Відтоді розпочався великий шлях створення нових законів: головним завданням було визначити, як саме працюватиме країна, як розподілити владу між державними органами і як надійно захистити права та свободи кожної людини [6].

Ключовою подією стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 року. Основний Закон закріпив Україну як суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу. Він визначив народ єдиним джерелом влади, закріпив принцип поділу державної влади, основи місцевого самоврядування, а також фундаментальні права, свободи та обов'язки людини й громадянина. Прийняття Конституції підсумувало попередню історію українського державотворення та започаткувало сучасну правову систему [7].

Отже, історичні витоки українського конституціоналізму пов'язані з розвитком національної політико-правової думки, самоврядування та одвічним прагненням українського народу до державної самостійності. Важливими етапами на цьому шляху стали зародження конституційних ідей у період Київської Русі, укладення Конституції Пилипа Орлика 1710 року, розвиток конституційних проєктів у XIX - на початку XX століття, події Української революції 1917-1921 років і державно-правові передумови незалежності наприкінці XX століття. Прийняття ж Конституції України 1996 року стало міцною основою сучасного конституційного ладу. Вивчення цих історичних процесів дає змогу глибше зрозуміти походження та сутність сучасних конституційних принципів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Руська правда / перекл. за вид.: Правда руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій / склав та підготував до друку проф. С. Юшков. Київ : ВУАН, 1935. Редакція IV. С. 137-144. URL: http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm (дата звернення: 12.10.2026).
2. «Литовські Статути» (1529, 1566, 1588 рр.) : українські землі у складі Литви і Польщі. Національна історична бібліотека України. URL: https://nibu.kyiv.ua/exhibitions (дата звернення: 12.10.2026).
3. Козаченко А.І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні : навч. посібник. Полтава: Астрая, 2020. 217 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/server/ (дата звернення: 11.10.2026).
4. Як усе було: історія українського конституціоналізму. Верховна Рада України. URL: https://gora-rada.gov.ua/iak-use-bulo-istoriia (дата звернення: 12.10.2026).
5. Декларація про державний суверенітет України: Закон від 16. 07.1990 № 55-XII. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 12.10.2026).
6. Розвиток конституціоналізму в Україні: як це було? Голосіївська районна в місті Києві державна адміністрація. URL: https://golos.kyivcity.gov.ua/news (дата звернення: 12.10.2026).
7. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення: 12.10.2026).